

teatr polski
bydgoszcz

T

P

MARIA ANTONINA ŚLAD KRÓLOWEJ

B

reżyseria
Wojciech Faruga

materiały dla nauczycieli
zeszyt metodyczny

teatr polski
bydgoszcz

**MARIA
ANTONINA**
ŚLAD KRÓLOWEJ

reż. Wojciech Faruga

materiały dla nauczycieli
zeszyt metodyczny

opieka metodyczna i merytoryczna
Daria Sobik

„Nie mają chleba? Niech jedzą ciastka”

...tak Maria Antonina rzekomo skomentuje demonstrację, jaka toczyła się pod oknami jej pałacu. Bezduszna, obojętna, zimna królowa. W dodatku rozrzutna i nie znająca litości. Rozwiązła, ze skłonnościami lesbijskimi. Molestująca swojego syna. Każdy mógł oskarżyć ją o co chciał, bez żadnego dowodu. Oczywiście tylko do momentu, gdy jej głowa nie potoczyła się po murawie zatrzymując się przy bucie kata.

W ostatniej scenie spektaklu Maria Antonina, a raczej wspomnienie po niej, zostaje sprowadzone do roli przedmiotu. Czym więc jest? Pudełkiem ciasteczek, flakonem perfum, czerwonymi trampkami? Podmiotowość francuskiej królowej zostaje zatracona, a postrzeganie jej osoby ograniczone do lakonicznych informacji, często nieprawdziwych. Celebrytka wykreowana na potrzeby niespokojnego francuskiego społeczeństwa pełni funkcję produktu – opakowanego w bogato zdobiony, lecz przyduszający gorset. O tym ostatnim, czyli o cenie, którą Maria Antonina musiała zapłacić za to kim jest, mówiło się najmniej.

Fake news

Kilkaset lat później jesteśmy w XXI wieku, w czasach, w których bez trudu znajdujemy analogie do tamtej historii. Co więcej, mechanizmy rozpowszechniania fałszywych informacji, szkodliwych plotek, czy zgubnych pogłosek funkcjonują coraz prężniej, a sami bez problemu ulegamy łatwo przyswajalnym komunikatom. Mamy swoich idoli, o których wydaje nam się wiedzieć wszystko. Opinie, które wydajemy rodzą się pod wpływem często niesprawdzonych źródeł zatytułowanych transparentnymi nagłówkami. Prawdą jest, że niezwykle łatwo jest zgubić się w gąszczu informacji, zaś o wiele trudniej z niego wyjść trzymając w garści choćby żdźbło prawdy.

Ostatnimi czasy wzrostem popularności cieszy się kategoria rozpowszechniania komunikatów jakimi są fake news. W sieci można znaleźć całe strony poświęcone upowszechnianiu wypaczonych z prawdy artykułów, a nawet specjalny „generator” takich treści (aplikacja poprzez którą można stworzyć imitację profesjonalnej publikacji). Co ciekawe, produkcją takich przekazów zajmują się często firmy marketingowe, w celu uzyskania korzyści finansowych lub politycznych. Coś, co miało być błądą rozrywką, stało się narzędziem do osiągania z góry zaplanowanych celów. W końcu informacja to władza.

Jak (się) uczymy?

Dużą rolę odgrywa w tym kontekście szkoła jako przestrzeń, w której nauczyciele przekazują wiedzę w sposób odpowiedzialny, przemyślany i konsekwentny. Być może wiele z dostarczanych uczniom informacji nie przypomina przykuwających wzrok i słuch atrakcyjnych ciekawostek, ale wartością nadrzędną jest ich rzetelność i merytoryczność. To, czego uczniowie uczą się przez cały okres edukacji to umiejętność samodzielnego pozyskiwania wiedzy i roztropnego szukania źródeł. Uczeń przygotowując się do klasówki skorzystał z Wikipedii? Żaden problem. Niech jednak wiadomym będzie, że pozyskaną wiedzę musi zweryfikować. Podobnie jak każde inne źródło, które tworzy się anonimowo. Nauczyciele odgrywają niebagatelną rolę w kształtowaniu krytycznego myślenia u młodych. Co jednak najbardziej istotne, to fakt, że nauczyciele uczą swoich podopiecznych jak oddzielić prawdę od fałszu – a to staje się coraz bardziej kluczową umiejętnością.

Daria Sobik

Lekcja nr 1

JĘZYK POLSKI

Temat: „Jestem kredką do oczu”, czyli... kim jest, a kim nie jest Maria Antonina. Rozważania o bohaterce spektaklu w reż. W. Farugi i o nas – ludziach XXI wieku.

Uczniowie obejrżeli spektakl „Maria Antonina. Ślad królowej” w reż. W. Farugi w Teatrze Polskim w Bydgoszczy. Przed spektaklem nauczyciel poprosił o uzupełnienie karty pracy i przyniesienie jej do szkoły na zajęcia.

Cele zajęć:

Uczeń:

- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu ze spektaklem teatralnym, II 1.1
- określa problematykę utworu, II 1. 2
- rozpoznaje w utworze sposoby kreowania bohatera, II 2. 4
- wykorzystuje w interpretacji spektaklu konteksty kulturowe, II 3.2
- odczytuje sensy symboliczne, II 3.4
- dostrzega w spektaklu uniwersalne wartości, II 4.2
- tworzy wypowiedź ustną, prezentując spostrzeżenia swoje i pary (grupy), III 1.1
- rozwija kreatywność (kompetencje kluczowe)

Zadania nauczyciela:

- stymulowanie i rozwijanie zainteresowań ucznia (zadania nauczyciela)
- wprowadzenie ucznia w świat różnych kręgów tradycji – polskiej, europejskiej

Formy pracy:

- jednostkowa
- w parach
- grupowa

Środki dydaktyczne:

- program teatralny spektaklu „Maria Antonina. Ślad królowej”
- ciasteczka w różnych pudełkach

- woda toaletowa i tekturki do nasączenia
- przyprawy (np. bazylia)
- sok pomarańczowy
- owoce pokrojone na cząstki – pomarańcze i aromatyczne jabłka
- kartki samoprzylepne
- różne programy teatralne

Drogi uczenia się:

- poprzez odkrywanie
- poprzez działanie
- poprzez przeżywanie
- poprzez przyswajanie

Metody:

- poszukujące (metoda problemowa)
- podające (pogadanka)
- aktywizujące (burza mózgów)
- rozwijania twórczego myślenia (skojarzenia, metaforyzacja)

Czas trwania: 90 min.

Przebieg zajęć

1. Przedstawienie uczniom celów zajęć.
2. Sformułowanie pytania kluczowego: Do jakiej refleksji o człowieku XXI wieku skłania opowieść o Marii Antoninie?
3. Wybór protokolanta, który sporządzi notatkę z lekcji.

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Uczniowie dzielą się na pary. Pierwsza osoba z pary siada na krześle (krzesła ustawiamy w rzędzie), druga osoba zawiązuje jej oczy. Osoba druga podsuwa pierwszej zioła i nasączone woda toaletową kartoniki (lub mydełka) w celu

zbudowania szeregu skojarzeń wywołanych zapachem. Osoba druga spisuje skojarzenia osoby pierwszej.

Rozmowa po ćwiczeniu, podzielenie się skojarzeniami i wyobrażeniami związanymi z zapachem (kolory, elementy natury, emocje). Spisanie skojarzeń na tablicy – mapa skojarzeń.

2. Uczniowie w parach (tych samych, co w ćwiczeniu 1) zamieniają się rolami. Osoba druga siada na krześle, osoba pierwsza podsuwa jej do zjedzenia owoce. Osoba pierwsza spisuje skojarzenia osoby drugiej.

Rozmowa po ćwiczeniu, podzielenie się skojarzeniami i wyobrażeniami związanymi ze smakiem (kolory, elementy natury, emocje). Spisanie skojarzeń na tablicy, stworzenie mapy skojarzeń.

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

1. Podział klasy na 6 grup.

Zadanie:

Zaprojektujcie zapach (np. perfumy), który odzwierciedlałby Marię Antoninę zaprezentowaną w spektaklu. Uzasadnijcie swój wybór, dokonując charakterystyki postaci i analizy sposobu jej zaprezentowania w spektaklu. Odwołajcie się do swoich Kart pracy.

Nauczyciel formułuje problem; zapisanie pytania – problemu na tablicy: Kim jest Maria Antonina? Jak ta postać jest budowana w spektaklu (zabiegi sceniczne)?

Uczniowie prezentują swoje propozycje zapachów oddających postać Marii Antoniny i omawiają sposoby przedstawiania bohaterki (celowość zastosowanych zabiegów scenicznych; wyjaśnienie funkcji zabiegów, gestów oraz ruchów niezrozumiałych dla uczniów – zachęcanie uczniów do zadawania pytań).

Przykłady:

- postać bez głosu, postać, której zapach jest neutralizowany (aktorzy stosują odświeżacze do powietrza) komentarz do sceny: XVIII wiek to czasy zmian nawyków higienicznych oraz upowszechnienia kąpieli i łazienek¹; dwór w Wersalu starał się jak najbardziej „ujarzmzić” naturę, stąd kult olejków kąpielowych; Maria Antonina od lat 70-tych, za sprawą mody na ideały Rousseau, dąży do prostoty, również w kwestii zapachów – preferuje lżejsze, kwiatowe, ale też bardziej ulotne²; unikano nieprzyjemnych zapachów wydzielanych przez ciało²

¹ G. Vigarello, Historia czystości i brudu, Warszawa 2012, s. 121.

² K. Ashenburg, Historia brudu, Warszawa 2009, s. 126-127.

(Komentarz: Francis Kurkdjian stworzył w 2006 roku perfumy, które miały stanowić próbę odtworzenia zapachu Marii Antoniny; nazwał je In the Wake of the Queen; zapach został stworzony na podstawie relacji prywatnych perfumiarzy królowej, odnalezionych w archiwach przepisów na ulubione perfumy królowej oraz na podstawie zapisków na temat nawyków kąpielowych Marii Antoniny; zapach Kurkdjiana to bursztynowa esencja jaśminu, kwiatu pomarańczy, tuberozy, irysa, cedru i drzewa sandałowego³)

- ofiara polityki Marii Teresy (władza autorytarna, wartość władzy, kierowanie się racją stanu)
- podporządkowana etykiety i konwenansom, modom, trendom, ceremoniałom (maski, ubiór i nagość jako poddanie się elementom dworskiej etykiety)
- ofiara własnych upodobań (życie wystawne, w luksusie)
- konieczność dostosowania się do obyczaju francuskiego dworu i kultu przyjemności (libertynizm, swoboda, rozwiązłość; rezygnacja z jazdy na łyżwach)
- nieustanna potrzeba ucieczki (Petit Trianon, czyli Arkadia królowej) przed plotkami, kłamstwem, obowiązkami
- ofiara pamflecistów (postać komediopisarza Beaumarchais)
- ofiara rewolucji (Wersal który staje się dostępny dla wszystkich; oczy rewolucjonistów, które nieustannie obserwują, tak jak wcześniej oczy dworu)
- poczucie pustki wynikające z niezrozumienia sytuacji – najpierw na dworze, później w sytuacji rewolucji, (tańczenie się w wodzie, ucieczki do Petit Trianon)
- poczucie wyobcowania (Maria Antonina nazywana Austriaczką; aparat, telefon, praca kamery, komentarze na stronie Marii Teresy i Ludwika XV, koniugowanie czasowników – wszystkie zabiegi budują efekt obcości)

2. Nauczyciel wyjmując pudełko z ciasteczkami i układa je na ławce. Wśród pudełek znajduje się również program teatralny. Wybrani uczniowie otwierają pudełko i częstują ciastkami innych uczniów.

Omówienie wrażeń związanych z programem teatralnym. Odczytanie napisu, który można ułożyć z kartoników wewnątrz programu oraz tekstów znajdujących się na jego odwrocie.

Burza mózgow, zapisywanie spostrzeżeń na tablicy. Dyskusja:

- Co sądzicie o pomysle autorów programu teatralnego?
- Jak odczytujecie związek pomiędzy spektaklem a tak zaprojektowanym programem⁴?

³ M. Moore, Traces of Marie Antoinette, Caught in a Phial of Perfume, <http://www.washingtonpost.com>; dostęp: 3 III 2018, godz. 13.50.

⁴ Program teatralny Maria Antonina. Ślad królowej, Teatr Polski w Bydgoszczy.

Przykłady:

- przypomina pudełko ciasteczek (ciasteczko: słowo-klucz w spektaklu)
- względy estetyczne: aluzja do stylu rokoka
- skojarzenie z Marią Antoniną i jej upodobaniem do rzeczy pięknych, wysublimowanych (upodobanie do malarstwa Fragonarda, Petit Trianon, ogrody królewskie)
- metaforycznie: człowiek, którego pamięć składa się z sekwencji
- metaforycznie: człowiek jako tajemnica, jako fragmentaryczna tożsamość, trudna do zdefiniowania osobowość

Uwaga: można w klasie przygotować wystawkę programów teatralnych.

3. Wspólna analiza kwestii wypowiedzianych przez Marię Antoninę:
- „Dajcie mi ciasteczek” / „Dawałam sobie ciasteczka” (zjadanie ciasteczek w trudnych chwilach – konflikt z madame du Barry, wkroczenie rewolucjonistów do Wersalu)
 - „Przepraszam” (słowa skierowane do kata)

Dlaczego Marię Antoninę legenda / historia / plotka powiązała z ciasteczkami?

Przykłady:

- przypisanie Marii Antoninie kwestii o ciasteczkach, która nigdy nie została wypowiedziana przez nią, a która buduje obraz:
 - postaci konwencjonalnie reagującej w sytuacji stresu, lęku
 - postaci, która zapisała się w pamięci jako unikająca obowiązków
 - postaci pozbawionej głębszej sfery duchowej
 - postaci łatwo ulegającej wpływowi i manipulacji
 - postaci, której odebrano głos, czyli tożsamość i osobowość
 - postaci, której nikt nie zna i nikt nie rozumie
 - postaci ciągle obcej, pozostającej za szklaną szybą (podkreślają to oszklone boksy na scenie, oko kamery)
 - postaci, która pozostawiła ślad w postaci zapachu perfum
 - postaci, której przyprawiono gębę
- ostatnie słowa przed śmiercią ukazują zagubienie i niezrozumienie świata, ale też zniewolenie konwenansem, który staje się jedyną możliwą reakcją na obcość świata
- Maria Antonina ukazana jako ktoś, kto nie powinien zostać królową z uwagi na niedostatki wykształcenia

III. PODSUMOWANIE

Uczniowie otrzymują karteczki samoprzylepne. Nauczyciel prosi o udzielenie odpowiedzi na pytanie:

Do jakich refleksji o sobie, o ludziach skłonił Cię spektakl?

Uczniowie przyklejają kartki na tablicy. Odczytanie i sformułowanie odpowiedzi na pytanie kluczowe:

Do jakiej refleksji o człowieku XXI wieku skłania opowieść o Marii Antoninie?

Zadanie domowe:

Poziom podstawowy:

Projekt (praca w zespołach)

- Przygotujcie inny program do spektaklu „Maria Antonina. Ślad królowej”. Wykorzystajcie wybrany obraz Fragonarda, rycinę „Egzekucja Karola I” i fragmenty pism filozofów lub literatów doby oświecenia wymienionych w spektaklu. lub
- Napisz rozprawkę pt. „Przerażają mnie ślady, wszystkie bowiem prowadzą w twoim kierunku, a żaden wstecz” (Horacy). Rozważ problem, odwołując się do spektaklu „Maria Antonina Ślad królowej” i dwóch innych tekstów literackich.

Poziom rozszerzony:

- Napisz esej na temat: „jajko na miękko / jest takie / subtelne” (pilgrim / majewski „Maria Antonina. Ślad królowej”). lub
- Napisz rozprawkę pt. „Słowo, które stwarza? O performatywnej roli słowa i milczenia” na podstawie wybranego utworu Gombrowicza oraz spektaklu „Maria Antonina. Ślad królowej”.

Bibliografia:

K. Ashenburg, „Historia brudu”, Warszawa 2009.

S. Bowkett, „Wyobraź sobie że... Ćwiczenie rozwijające twórcze myślenie”, Warszawa 2000.

E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, „Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie”, Kielce 2000.

„Historia ciała, t. 1, Od renesansu do oświecenia”, red. G. Vigarello z zespołem, Gdańsk 2011.

„Historia życia prywatnego. Od renesansu do oświecenia”, red. R. Chartier, Wrocław 1999.

M. Moore, „Traces of Marie Antoinette, Caught in a Phial of Perfume”, <http://www.washingtonpost.com>; dostęp: 3 III 2018, godz. 13.50.

Program teatralny „Maria Antonina. Ślad królowej”, Teatr Polski w Bydgoszczy.

G. Vigarello, „Historia czystości i brudu”, Warszawa 2012.

Opracowała: **Anna Nakielska-Kowalska**

Załącznik 1:

Obejrzyj spektakl „Maria Antonina. Ślad królowej” w reż. W. Farugi. Po spektaklu zapisz swoje spostrzeżenia.

1. Co i kiedy mówi tytułowa bohaterka?

.....
.....
.....
.....

2. Zaprezentuj relacje Marii Antoniny z: matką, królem, Robespierre’em, madame du Barry. Co mówią o Marii Antoninie inni, co mówi o sobie ona sama?

.....
.....
.....
.....

3. Zastanów się nad funkcją sceny, w której aktorki wchodzą do wody, taplają się w niej, biegają wokół basenu i powtarzają sekwencję ruchów.

.....
.....
.....
.....

4. W jakim celu / w jakich momentach spektaklu wprowadzono następujące zabiegi: użycie telefonu, zwrot do publiczności (aparąt), obsadzenie aktora (Jerzy Pożarowski) w roli kobiecej (Maria Teresa), zastosowanie mask z komedii dell’arte?

.....
.....
.....
.....

5. W jakim celu rolę Marii Antoniny zagrały dwie aktorki?

.....
.....
.....
.....

6. Jakie wielkie postacie kultury XVIII wieku zostały przywołane w spektaklu?

.....
.....
.....
.....

Lekcja nr 2

JĘZYK POLSKI

Temat: „Przewrócę cię, a ty upadniesz i nie powstaniesz, nawet w legendzie...” O kreowaniu wizerunku władcy.

Uczniowie obejrżeli spektakl „Maria Antonina. Ślad królowej” w Teatrze Polskim w Bydgoszczy.

Cele zajęć:

Uczeń:

- interpretuje spektakl teatralny
- charakteryzuje postać przedstawioną w sztuce
- zauważa fakty i opinie
- analizuje wizerunki władców na przestrzeni dziejów i dostrzega ich ewolucję
- rozumie zjawisko budowania wizerunku

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Środki dydaktyczne:

- 2 arkusze papieru
- program spektaklu (karty z cytataми)
- rzutnik multimedialny, fragmenty tekstów literackich

Drogi uczenia się:

- poprzez przeżywanie
- poprzez działanie
- poprzez przyswajanie
- poprzez odkrywanie

Metody:

- aktywizujące (kula śniegowa)
- podające (pogadanka, elementy wykładu)
- poszukujące (metoda problemowa)

Czas trwania: 90 min.

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

Nauczyciel dzieli klasę na 3-4-osobowe zespoły. Połowa zespołów będzie pracowała nad zadaniem 1a, druga część nad zadaniem 1b. Następnie metodą kuli śnieżnej zespoły połączą się, aż pozostaną dwie duże grupy.

Zadanie 1a:

Uczniowie na arkuszu zapisują odpowiedzi na pytania:

- Jak chciałbyś być postrzegany w mediach społecznościowych?
- Jakie informacje o sobie chciałbyś publikować?
- Czego o sobie nie chciałbyś ujawniać w internecie?
- Gdzie jest granica twojej prywatności?

Zadanie 1b:

Uczniowie na arkuszu zapisują odpowiedzi na pytania:

- Jakie informacje o celebrytach cię interesują?
- Co chciałbyś wiedzieć o znanych osobach, które cię interesują, których życie śledzisz w sieci?
- Za jakie informacje o celebrytach redakcje plotkarskie są gotowe najwięcej zapłacić?
- Jakie informacje, zdjęcia najbardziej interesują internautów, czytelników?

Grupy wieszają akurze obok siebie. Uczniowie analizują wyniki.

Prawdopodobnie uczniowie będą oczekiwali innych informacji o celebrytach niż te, które chcieliby ujawniać o sobie.

Zadanie 2:

Co po spektaklu wiemy o Marii Antoninie? Jaką wiedzę o królowej mieliście wcześniej?

Przykłady odpowiedzi:

- na apele głodnego ludu o chleb zaproponowała, żeby jeść ciasteczka
- żyła w przepychu, nie liczyła się z trudną sytuacją poddanych
- była wplątana w aferę naszyjnikową, krążyły plotki, że zamówiła niezwykle kosztowny naszyjnik i nie wywiązała się z umowy, nie zapłaciła za niego
- bardzo istotne było dla niej życie erotyczne i skonsumowanie małżeństwa
- jej pierwszy poród stał się ważnym i obserwowanym wydarzeniem publicznym
- była bohaterką licznych pamfletów, postacią nielubianą przez lud

Nauczyciel lub uczeń przygotowany wcześniej do roli eksperta wyjaśnia kwestię „ciasteczek” i afery naszyjnikowej:

- Najczęściej kojarzone z Marią Antoniną słowa „Niech jedzą ciastka” prawdopodobnie wcale nie padły z jej ust. Już sto lat wcześniej zostały przypisane Marii Teresie – żonie Ludwika XIV, o czym pisał Jan Jakub Rousseau w 1737 r. w „Wyznaniach”. Następnie miały być powtórzone przez ciotkę tego króla – Madame Zofię w 1752 roku. Plotki o tej wypowiedzi Marii Antoniny rozpuściła faworyta Ludwika XV – Madame du Barry, zazdrosna o urodę królowej.
- Królowa została wplątana w aferę naszyjnikową. Naszyjnik zwany „klejnotem dla królów” został wykonany dla Madame du Barry. Oszustka – hrabina de la Motte zaproponowała kardynałowi de Rohan pośrednictwo w zakupie tego naszyjnika, rzekomo dla królowej. Twierdziła, że królowa nie może oficjalnie kupić tej biżuterii ze względu na sprzeciw króla. Hrabina podrobiła podpis królowej, kardynał dopełnił transakcji za 1,4 mln liwrowych płatnych w czterech ratach, po czym naszyjnik przekazano rzekomemu posłańcowi królowej. Gdy w umówionym terminie królowa nie wpłaciła pierwszej raty jubilerzy zaczęli domagać się swoich pieniędzy. Doprowadziło to do konfrontacji Marii Antoniny, kardynała, bankierów i jubilerów w obecności króla. Okazało się, że umowa nie została podpisana przez królową, świadczył o tym zupełnie inny charakter pisma, a nawet formuła. Naszyjnik zniknął wraz z mężem hrabiny. Marię Antoninę oczyszczono z zarzutów, ale w legendzie nadal jest utożsamiana z tą aferą.

Zadanie 3:

Uczniowie analizują cytaty o Marii Antoninie z programu teatralnego wyświetlane na rzutniku.

Przykłady:

- „Maria Antonina nigdy nie sugeruje spożywania ciasteczek swoim poddanym. Istniejące we Francji prawo nakazuje piekarzom sprzedawać ciastka po cenie chleba, którego brakowało.”
- „Maria Antonina w latach beztronskiej młodości jeździ na sankach i łyżwach. Porzuca tę rozrywkę, by nie wyglądać zbyt austriacko.”
- „Maria Antonina do fryzjera: Chodź mnie uczesać, Leonardzie, niczym aktorka muszę się pokazać publiczności, która może mnie wygwizdać.”
- „Maria Antonina pokazuje synowi jedną z sierot w domu podrzutków. Mówi: Nie zapomnij tego, co zobaczyłeś, pewnego dnia roztoczysz opiekę nad tymi nieszczęsnymi dziećmi.”
- „Maria Antonina, podczas rewolucji odmawia spać w jednym łożu z królem. Jako obiekt gniewu nie powinna narażać głowy państwa na niebezpieczeństwo.”

Pogadanka moderowana przez nauczyciela:

Jaki obraz królowej powstał po przeczytaniu cytatów?

- Można dojść do wniosku, że Maria Antonina to postać złożona z fake newsów, celowych oskarżeń, zazdrosnych opinii, złośliwych pamfletów.

Jakie są przyczyny takiej sytuacji? (można wykorzystać program, żeby młodzież z liter na odwrocie kartek ułożyła wyraz „Austriaczka”)

Przykłady odpowiedzi:

- była obca, Francuzi po początkowym zauroczeniu piękną królową, nie kryli niechęci do niej
- obarczali ją winą za wielkie wydatki dworu, życie w przepychu; twierdzono, że to ona sama kazała sobie wybudować pałac Petit Trianon
- utożsamiali ją ze słowami „niech jedzą ciastka”, brakiem zrozumienia dla ludu, kompletną nieznajomością sytuacji poddanych i brakiem zainteresowania ich losem

Według reżysera spektaklu – Wojciecha Farugi: „Była ofiarą prasy, obraźliwych pamfletów, pornograficznych obrazków i to w stopniu, który nawet dziś trudno byłoby sobie wyobrazić. Jej historia pokazuje niezwykłą siłę tych mechanizmów. Jeśli był jakiś kozioł ofiarny Rewolucji Francuskiej, to była to właśnie Maria Antonina.”

Każdy mógł ją oskarżyć o co chciał, bez jakichkolwiek dowodów. Dlatego w spektaklu reżyser odebrał bohaterce głos. Poza banalnymi kwestiami o ciasteczkach,

Maria Antonina nic nie mówi. Wypowiadają się o niej różne postacie, w większości jej niechętnie i to one budują legendę królowej:

- Madame du Barry – kochanka Ludwika XV niezadowolona, że Maria Antonina nie uznaje jej pozycji na dworze
- Robespierre – wygłosił mowę powitalną na cześć Marii Antoniny i Ludwika XVI, oskarża królową w imieniu ludu
- Beaumarchais – darzy króla i królową osobistą niechęcią, gdyż skrytykowali jego „Wesele Figara” i nie chcieli, żeby było wystawiane

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

Praca w grupach.

Na podstawie spektaklu, karty cytatów i własnej wiedzy stwórzcie nowy, pozytywny wizerunek królowej. Zapiszcie go w kilku punktach.

Możliwe kierunki poszukiwań: ikona dobrego stylu, świadomość ekologiczna, znajomość sztuki, zainteresowanie artystami, architekturą, itd.

III. PODSUMOWANIE

Dyskusja na temat kształtowania wizerunku.

1. Do czego służy kształtowanie wizerunku?
2. Czy jest potrzebny taki kierunek studiów?
3. Czy nie wystarczy być po prostu uczciwym człowiekiem?
4. Jakie są ekonomiczne konsekwencje dobrego wizerunku?

Zadanie domowe:

Stwórz reklamę perfum „Maria Antonina. Ślad królowej”, wykorzystując poprawiony wizerunek bohaterki.

Bibliografia:

Fraser Antonia, „Maria Antonina. Podróż przez życie” [w:] Program teatralny spektaklu TPB „Maria Antonina. Ślad królowej”, Bydgoszcz 2018.

Mączak Antoni, „Rządcy i rządeni”, Warszawa 1986.

„Maximilien de Robespierre – poszedł o krok za daleko” w:
<https://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/897180,Maximilien-de-Robespierre-%E2%80%93-poszedl-o-krok-za-daleko>, dostęp: 10 III 2018, godz. 12.15.

„Przed premierą w bydgoskim teatrze. Od gilotyny do perfum” w:
<http://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,23031328,przed-premiera-w-bydgoskim-teatrze-od-gilotyny-do-flakoniku.html>, dostęp: 10 III 2018, godz. 12.15.

Opracowała: **Aleksandra Szmelter**

Karta cytatów:

1. Maria Teresa:
„informuję że jako matka całość uroczystości przygotuję i zrealizuję przeznaczając na nią ze skarbcza cesarstwa sumę pół miliona euro oraz czterdzieści sześć poślanych karet dwie karety ze szkła”
2. Maria Teresa:
„Maria Antonina lat 15 zrzeknie się korony austrii etc. etc. przed krzyżem ewangelii i palącymi się świecami odbierze powinszowania od dworu i uniwersytetu weźmie udział w przyjęciu i balu w belwederze w kolacji w pałacu lichtensteinów w paradzie wojskowej przedstawieniu galowym etc. etc. do muzyki von Glucka i w reżyserii samego peymana”
3. Maria Teresa:
„jestem głęboko przekonana że budynek z racji na rangę uroczystość jakiej będzie towarzyszyć zostanie zaprojektowany przez najwybitniejszych architektów a do jego budowy wykorzystany będzie ekologiczny materiał co znajduje swoje uzasadnienie w kreowanych przez nasze dwory trendach oraz w prawach ekonomii które są bezlitosne i każą zwrócić nam uwagę na jednorazowość wydarzenia oraz jego krótkotrwałość nie przestając jego niezaprzeczalnie historycznego charakteru”
4. Maria Teresa:
„a my możemy pochwalić się najwyborniejszym najpiękniejszym i najdroższym trousseau”
5. Maria Teresa:
„po czwarte chrześcijańskie namaszczenie po piąte uroczyste przyjęcie francuskich tradycji i wartości po szóste upięcie włosów na modłę rokoko po siódme założenie dziedzicznych klejnotów z królewskiej ręki pepina i karola wielkiego łącznie z naszyjnikiem po ósme czas dla przyszłej królowej do wykorzystania zgodnie z jej potrzebami po dziewiąte postawienie kroku zaczynając od prawej nogi i przejście na stronę królestwa francji i nawarry w linii symetrii budynku od salonu wschodniego do zachodniego westybulu”
6. Maria Teresa:
„dziecko moje dlatego że nadajesz ton świat będzie cię naśladował również w popelnianiu błędów to duża odpowiedzialność nie zawieź mnie”

7. Maria Teresa:
„dziecko moje przypominam ci że każdego 21 miesiąca masz czytać kartki ode mnie na których wykładam tobie w sposób przystępny i syntetyczny wszystkie zasady bycia królową etykietę estetykę i etykę bo nie nabyłaś tego ani z krwią ani z wychowaniem bo zawsze bliżej tobie było do zabawy niż do obowiązków nad czym ubolewam”
8. Madame du Barry:
„drogi Ludwiku i są od tego specjaliści producenci i trzeba skorzystać z ich usług niech ustawią nas tak żeby wszystko było dobrze żeby wszyscy nas wiedzieli mnie i ją żeby kamera dobrze to sfilmowała korzystnie i żeby zarejestrowała każde słowo dużo ludzi jest tutaj w wersalu i udokumentowała całe zdarzenia”
9. Robespierre:
„źle się bawicie nawet bardzo źle szanowni obywatele wy przyszli królowie i królowe i wy aktualni dworzanie a koszty społeczne tej zabawy którą wy nazywacie programem są ogromne i będą poważne ale jest jeszcze czas żeby wszystko pozamieniać wystarczy tylko odstąpić od tej drogiej sztuczności i po prostu pojechać w góry nad morzę i zobaczyć wieś i wieśniaków i francuską równinę i odwiedzić miasto i mieszczan i porozmawiać z nimi w ich języku i o ich sprawach zwrócić uwagę uspokoić i zatroszczyć się”
10. Madame de Polignac:
„głównym przedmiotem dziś jest sprawa zorganizowania na terenach na wschód od rzeki pasterskiej osady i zasiedlenie jej oryginalną ludnością z wozów oraz doświadczalną hodowlą owiec na mleko sery i ciepłą wełnę na swetry oraz eko uprawę ziół prowansalskich wszystko na naturalnych komponentach i ekologicznych podstawach zgodnie z zasadami makrobiotyki weganizmu i pięciu przemian”

Lekcja nr 3

HISTORIA

Temat: Odpowiedzialność i sprawiedliwość - władza, rewolucja, człowiek.

Proponowana lekcja przewidziana jest dla klas liceum, które relizują program historii rozszerzonej, oparta jest bowiem na założeniu posiadania przez uczniów odpowiedniej dla poziomu rozważań wiedzy i umiejętności. Poradzą sobie z nią również klasy humanistyczne. Co do pozostałych, pozostawiam Państwu rzecz do indywidualnej oceny.

Cele zajęć:

Uczeń:

- porównuje różne systemy ustrojowe epoki nowożytnej
- wymienia najważniejsze rewolucje w dziejach świata
- porządkuje przyczyny i skutki omawianych wydarzeń
- korzysta z chronologii w wypowiedzi
- dostrzega paradoks w „uszcześliwianiu ludzkości na siłę”
- ocenia aktywistów rewolucji i ich ofiary

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Środki dydaktyczne:

- teksty źródłowe

Metody:

- poszukujące
- podające
- aktywizujące

Założenia:

Punktem wyjścia jest wielki terror – okrutna aberracja rewolucji francuskiej. Lekcję można przeprowadzić zarówno przed, jak i po obejrzeniu spektaklu „Maria Antonina. ślad królowej”. Realizację przewiduję na dwie jednostki lekcyjne. Wątki poruszone na lekcji można uzupełnić, bądź kontynuować na zajęciach WOS-u. Osiaj lekcji powinien być humanizm – miejsce człowieka w dziejowych zawieruchach, a także rekonesans strat i przewinień i odpowiedzialność w kontekście przewrotu.

Tok zajęć

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Rewolucje – bilans bez emocji

Nauczyciel inicjuje burzę mózgów. Uczniowie zbierają informacje o znanych im z historii rewolucjach. Te najważniejsze pojawiają się na tablicy. Powinny pojawić się: francuska, ewentualnie amerykańska, bolszewicka, roku 1905 i przemysłowa. Nie spodziewamy się neolitycznej, aczkolwiek wszystkie, jakie wystąpią, a nie będą nadużyciem, pasują – więc umieszczamy je w zestawieniu. Szukamy elementów wspólnych i kategorujemy wymienione przez uczniów przykłady. Na tablicy tworzymy tabelę i ponownie metodą burzy mózgów wypisujemy plusy i minusy każdej z rewolucji. Oddzielamy rewolucje o charakterze innym niż polityczny i zaczynamy analizować te, które pozostały. Hasła do rozważań:

- Nie ma rewolucji bez ofiar, jaka może być cena postępu?
- Szumne ideały pozostały na sztandarach.
- Rewolucja cyniczną drogą do przejęcia władzy, czy tylko?

Po dyskusji, nauczyciel w podsumowaniu podaje przykład sławetnej rewolucji w Anglii (1688), która w bezkrwawy sposób doprowadziła do zmiany władzy i uchwalenia United States Bill of Rights. Następnie prowadzący podaje w wątpliwość, czy to wydarzenie rzeczywiście zasługuje na miano rewolucji. Dla kontrastu powinien przypomnieć o wcześniejszych wydarzeniach – wojnie domowej, w wyniku której król Karol I został skazany na śmierć przez ścięcie.

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

1. Wolność, równość, braterstwo

Ogólne przypomnienie tła, przyczyn, przebiegu rewolucji francuskiej. Analiza absolutyzmu, jego genezy i zalet. Wypunktowanie wad takiego systemu. Dobrze, jeśli w widocznym miejscu pojawi się uproszczona chronologia rewolucji.

Absolutyzm – forma rządów charakteryzująca się niepodzielnym skupieniem władzy w rękach osoby, która nie podlega żadnej kontroli. Ustrój charakterystyczny dla Europy Zachodniej w XVIII wieku. Kojarzony szczególnie z rządami Ludwików we Francji.

- Ludwik XIII (1610-1643) – przy pomocy kardynała Richelieu zorganizował nowoczesną administrację
- Ludwik XIV – „Król Słońce” – „Państwo to ja”
- nadmierne obciążenie najniższych warstw podatkami
- nieudolność Ludwika XV i Ludwika XVI
- zróżnicowanie stanu trzeciego
- filozofowie i pamfleściści
- Stany Generalne i bunt stanu trzeciego
- 26 VIII 1789 Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela
- 3 IX 1791 Konstytucja
- Republika żyrondystów
- ścięcie Ludwika XVI
- Komitet Ocalenia Publicznego z Dantonem na czele
- Dyktatura jakobinów – wielki terror
- śmierć Marii Antoniny
- ścięcie Robespierre’a
- rządy dyktatoriatu
- przewrót 18 brumaire’a 1799 – przejęcie władzy przez Napoleona Bonaparte

2. Słowa, słowa, słowa...

Nauczyciel dzieli klasę na cztery zespoły, każdy z nich otrzymuje materiał źródłowy (w załączeniu) i wspomagając się pytaniami zawartymi pod tekstem, analizuje go i przedstawia pozostałym. Prezentacje powinny zawierać nie tylko odpowiedź na pytania, ale i szerszą refleksję nad opracowywanymi materiałami.

- hipokryzja jakobinów – indywidualna nienawiść przestająca dobro publiczne
- zagubienie oświeceniowej filozofii wobec sprzecznych interesów poszczególnych grup
- determinizm społeczny (zmieniają się tylko „dekoracje”)
- jakie granice wyznacza odpowiedzialność?
- wolność, równość, braterstwo – czy te trzy hasła da się pogodzić?

III. PODSUMOWANIE

Nauczyciel proponuje dyskusję, w której każdy uczeń odniesie się do lekcji i wyopowie, jak ocenia wartość zmian o charakterze rewolucyjnym. Podsumowanie może mieć również formę wykładu. Dobrze jeśli w ten, czy inny sposób poruszone zostaną następujące zagadnienia:

- nieuchronność zmian społecznych
- przecenianie lub mitologizowanie „mądrości” ludu
- działania władzy wbrew prawu, nawet takiemu, które sama ustaliła
- populizm i krótkowzroczność (trafnym przykładem jest tutaj ostateczny los Robespierre’a)

Zadanie domowe:

Trzy słowa – ślad ofiar. Na podstawie poniższych informacji spróbuj odtworzyć sposób rozumowania głównych bohaterów naszej lekcji – ofiar rewolucyjnej gorączki – władców straconych na szafocie.

- „Pardonnez – moi, Monsieur” (przepraszam) – Maria Antonina do kata, któremu nadepnęła na nogę idąc na śmierć pod ostrzem gilotyny – jej ostatnie słowa.
- „Jeśli będę drżał wrogowie powiedzą, że to ze strachu” – król Anglii Karol I zakładający dwie koszule przed wyjściem na egzekucję. „Remember” – jego ostatnie słowo którym przypominał, żeby przekazać jego synowi, by ten nie szukał zemsty.
- „Rien” (nic) – zapis w dzienniku Ludwika XVI w dniu wybuchu rewolucji. Podobnie pisał Ludwik XV każdego dnia, kiedy nie udawał się na polowanie.

Bibliografia:

- N. Davies, „Europa”, Warszawa 1996.
„Kronika ludzkości”, Warszawa 1993.
G. Orwell, „Rok 1984”, Warszawa 1989.
J. J. Rousseau, „Umowa społeczna”, Warszawa 2007.

Opracował: **Zbigniew Kruszyński**

Załączniki:

1. Jean Jacques Rousseau „Umowa społeczna” – fragmenty

Rozdział I. Przedmiot tej pierwszej księgi

Człowiek urodził się wolny, a wszędzie jest w okowach. Za pana innych uważa się ten, kto nie przestaje być większym od nich niewolnikiem. Jak się ta zmiana dokonała? Nie wiem. Co mogłoby ją uczynić zgodną z prawem? Wydaje mi się, że będę mógł rozstrzygnąć ten problem.

Gdybym brał pod uwagę tylko siłę i skutek, jaki z niej wypływa, powiedziałbym: „Dopóki lud jest zmuszony do posłuszeństwa i słucha, robi dobrze; jak tylko może zrzucić jarzmo i zrzuci je, robi jeszcze lepiej; odzyskując bowiem wolność na mocy, tego samego prawa, które mu ją odebrało, albo zasadnie ją odzyskuje, albo niezasadnie mu ją odebrano”. Ale ład społeczny jest – prawem świętym, które służy za podstawę dla wszystkich innych. Jednakże prawo to nie pochodzi bynajmniej z natury; opiera się więc na układach. Trzeba wiedzieć, jakie są te układy. Zanim do tego przystąpię, muszę dowieść tego, co przed chwilą powiedziałem. (...)

Rozdział III. O prawie silniejszego

Najsilniejszy nie jest nigdy dość silny, aby mógł zostać na zawsze panem, jeżeli nie przekształci swej siły w prawo i posłuszeństwa w obowiązek. Stąd prawo silniejszego; prawo traktowane z pozoru ironicznie, w rzeczywistości zaś podniesione do zasady. Czy jednak nie wyjaśni się nam nigdy tego słowa? Siła jest potęgą fizyczną; nie widzę, co z jej skutków może wynikać w zakresie moralności. Ustąpić wobec siły to akt konieczności, nie woli; to najwyżej akt rozważli. W jakim sensie może to być obowiązkiem?

Załóżmy na chwilę, że to rzekome prawo istnieje. Twierdzę, że wynika z tego tylko niepojęte zamieszanie. Skoro bowiem siła tworzy prawo, skutek zmienia się wraz z przyczyną; każda siła, która jest większa od pierwszej, wchodzi w jej prawa. Skoro można bezkarnie odmówić posłuszeństwa, czyni się to prawnie; a skoro silniejszy ma zawsze rację, należy tylko postarać się o to, by zostać silniejszym. Czymże więc jest prawo, które ginie, z chwilą gdy ustaje siła? Jeżeli trzeba słuchać z musu, nie ma potrzeby słuchać z obowiązku; i skoro nic nie zmusza do posłuszeństwa, nie jest się doń również zobowiązany. Widać stąd, że słowo prawo nie dodaje nic do siły; ono tu nic w ogóle nie znaczy.

Bądźcie posłuszni władzy. Jeżeli to ma znaczyć: ulegajcie sile, nakaz to dobry, ale zbyt słaby; zaręczam, że nie będzie nigdy naruszony. Wszelka władza pochodzi od Boga, przyznaję to; ale wszelka choroba pochodzi od Niego również; czy wynika stąd, że nie wolno wzywać lekarza? Jeżeli bandyta napada na mnie w lesie, zmusza mnie do oddania sakiewki, ale gdybym mógł ją zataić, czy sumienie zobowiązuje

mnie ją wydać? Bo przecież pistolet, który on trzyma, jest także władzą.

Uznajmy więc, że siła nie tworzy prawa i że jest się obowiązany słuchać tylko władzy legalnej. W ten sposób powraca ciągle moje pierwotne pytanie.

Tłumaczył A. Peretiatkowicz

Pytania pomocnicze:

- Jakie źródła władzy, a zarazem prawa, wskazuje Rousseau jako powszechne?
- Czy władza oparta na strachu przed siłą jest władzą legalną?
- Co może zastąpić władzę opartą na sile?

2. George Orwell „Rok 1984” fragment

Od początku czasów historycznych, a prawdopodobnie już od końca neolitu, na świecie istnieją trzy warstwy ludzi: górna, średnia i dolna. Wprowadzano najrozmaitsze podziały i wymyślano dla każdej z grup niezliczone określenia, a zarówno ich względna liczebność, jak i wzajemne stosunki zmieniały się w różnych epokach; jednakże podstawowa struktura społeczeństwa pozostała ta sama. Po najburzliwszych nawet wstrząsach i pozornie nieodwołalnych przemianach ludzkość powraca niebawem do dawnego modelu, podobnie jak żyroskop wraca do stałego położenia bez względu na to, jak daleko i pod jakim kątem zostanie wychylony przez działające nań siły. (...) Cele poszczególnych warstw są absolutnie nie do pogodzenia. Celem górnej jest utrzymanie swojej pozycji. Celem średniej jest zamiana miejsc z górną. Celem dolnej, jeśli akurat go ma – gdyż na ogół jej przedstawiciele są zbyt ogłupieni ciężką pracą fizyczną, aby myśleć o czymkolwiek poza żmudną codziennością – jest znieść przywileje i stworzyć społeczeństwo, w którym wszyscy będą sobie równi. Na przestrzeni dziejów wciąż toczą się boje, w ogólnych zarysach przebiegające identycznie. Przez długie okresy warstwa górna pewnie dzierży władzę, lecz prędzej czy później następuje moment, kiedy traci wiarę we własne siły, albo w swoje umiejętności sprawnego rządzenia; czasami dzieje się to równocześnie. Wówczas obala ją warstwa średnia, która kaptuje do pomocy dolną, wmawiając jej, iż walczy o wolność i sprawiedliwość. Zaledwie osiąga cel, spycha warstwę dolną na jej dawną, podrzędną pozycję, a sama przeistacza się w górną. Po pewnym czasie z jednej lub obu tych warstw wykluwa się nowa grupa średnia i bój zaczyna się od początku. Z trzech warstw tylko dolnej nigdy nie udaje się choćby na krótko zrealizować upragnionych celów. Twierdzenie, iż w ciągu wieków nie dokonał się żaden postęp materialny, byłoby przesadą. Nawet w obecnych czasach, mimo panującego zacołania, warunki bytowe przeciętnego obywatela są lepsze niż przed kilkuset laty. Lecz ani dostatek, ani wzrost kultury obyczajów, ani reformy i rewolucje nie przybliżyły choćby o milimetr realizacji ideału powszechnej równości. Z punktu widzenia warstwy dolnej żadna odmiana historyczna nie zmieniła niczego oprócz nazwy panów. Pod koniec dziewiętnastego wieku wielu badaczy

dostrzegło ten powtarzający się schemat. Powstały wówczas szkoły myślicieli, którzy pojmowali historię jako proces cykliczny i usiłovali wykazać, iż nierówność należy do niepodważalnych praw natury. Pogląd ten, oczywiście, zawsze miał swoich zwolenników, lecz po raz pierwszy sformułowano go tak dosadnie. Wcześniej doktryna uzasadniająca konieczność istnienia hierarchicznej struktury społeczeństwa była domeną warstwy górnej. Głosili ją królowie i arystokracja, a także księża, prawnicy i podobne pasożyty grup rządzących; zwykle dla osłody obiecywano rekompensatę w fikcyjnym świecie pozagrobowym. Warstwa średnia, dopóki walczyła o władzę, zawsze chętnie szermowała takimi hasłami jak wolność, sprawiedliwość, braterstwo. Nastał jednak czas, kiedy ideę braterstwa zaczęli atakować ci, którzy jeszcze nie skuli w swych rękach władzy, lecz dopiero mieli ochotę po nią sięgnąć. Dotychczas warstwa średnia dokonywała rewolucji pod sztandarem równości, po czym obalili dawną tyranję natychmiast ustanawiała własną. Natomiast reprezentanci nowej warstwy średniej z góry zapowiadali wprowadzenie tyranii.

Pytania pomocnicze:

- Jak diagnoza Orwella ma się do społeczeństwa francuskiego w dobie rewolucji?
- Czy w dzisiejszym społeczeństwie polskim da się wyróżnić tego typu wyraźny podział na trzy grupy?
- Krytykując nierówność Orwell nie podaje recepty na jej zlikwidowanie. A może to konieczność – równość jest utopią?

3. Deklaracja praw człowieka i obywatela

Przedstawiciele ludu francuskiego, zebrani w Zgromadzeniu Narodowym, uznawszy, iż nieznanomość, zapoznanie lub pogarda dla praw człowieka to jedyne przyczyny publicznych nieszczęść i zepsucia rządów, postanowili ogłosić w uroczystej deklaracji naturalne, niezbywalne i święte prawa człowieka, aby owa deklaracja, stale przedstawiana wszystkim członkom społeczeństwa, przypominała im bez przerwy o ich prawach i ich obowiązkach; aby akty władzy ustawodawczej oraz władzy wykonawczej, mogąc być w każdej chwili porównanymi z celem wszelkich instytucji politycznych, były tym bardziej respektowane; aby żądania obywateli, oparte od tej pory na prostych i niezaprzeczalnych podstawach, służyły zawsze podtrzymaniu Konstytucji i szczęściu ogółu. W związku z tym Zgromadzenie Narodowe uznaje i ogłasza, w obecności i pod auspicjami Istoty Najwyższej, następujące prawa człowieka i obywatela:

Art. I. Ludzie rodzą się i pozostają wolnymi i równymi w prawach. Podstawą różnic społecznych może być tylko wzgląd na pożytek ogółu.

Art. II. Celem wszelkiego zrzeszenia politycznego jest utrzymanie przyrodzonych i niezbywalnych praw człowieka. Prawa te to: wolność, własność, bezpieczeństwo i opór przeciw uciskowi.

Art. III. Źródło wszelkiej władzy zasadniczo tkwi w narodzie. Żadne ciało, żadna jednostka nie może sprawować władzy, która by wyraźnie od narodu nie pochodziła.

Art. IV. Wolność polega na tym, że wolno każdemu czynić wszystko, co tylko nie jest ze szkodą drugiego, korzystanie zatem z przyrodzonych praw każdego człowieka nie napotyka innych granic, jak te, które zapewniają korzystanie z tych samych praw innych członków społeczeństwa. Granice te mogą być zakreślone tylko drogą ustawy.

Art. V. Ustawa ma prawo zakazywać tylko tego, co jest szkodliwe dla społeczeństwa. To, czego ustawa nie zakazuje, nie może być wzbronione i nikt nie może być zmuszonym do czynienia tego, czego ustawa nie nakazuje.

Art. VI. Ustawa jest wyrazem woli ogółu. Wszyscy obywatele mają prawo współdziałać osobiście lub przez swych przedstawicieli w tworzeniu ustaw. Prawo musi być jednakże dla wszystkich zarówno gdy chroni, jak też gdy karze. Wszyscy obywatele są równi w jego obliczu, wszyscy w równej mierze mają dostęp do wszystkich dostojności, stanowisk i urzędów publicznych, wedle swego uzdolnienia i bez żadnych innych preferencji, prócz ich osobistych zasług i zdolności.

Art. VII. Nikt nie może być oskarżonym, aresztowanym ani więzionym, poza wypadkami określonymi ściśle przez ustawę i z zachowaniem form przez nią przepisanych. Ktokolwiek będzie zabiegał o wydanie zarządzeń samowolnych, sam je wydawał, wykonywał lub ich wykonanie nakazywał, winien być karany; każdy jednak obywatel, wezwany czy ujęty w imię prawa obowiązany jest do natychmiastowego posłuszeństwa i staje się winnym w razie oporu.

Art. VIII. Ustawa winna przepisywać jedynie kary ściśle i oczywiście konieczne, nikt też nie może być karany inaczej, jak na mocy ustawy uchwalonej i publicznie w sposób ustawą przepisany przed popełnieniem przestępstwa ogłoszonej.

Art. IX. Ponieważ każdy aż do orzeczenia jego winy uważany być musi za niewinnego, przeto, o ile zachodzi konieczność uwięzienia go, wszelkie środki, nie będące nieodzownymi do zabezpieczenia jego osoby, muszą być surowo ustawą wzbronione.

Art. X. Nikt nie powinien być niepokoiony z powodu swych przekonań, nawet religijnych, byleby tylko ich objawianie nie zakłócało ustawą zakreślonego porządku publicznego.

Art. XI. Wolna wymiana myśli i poglądów jest jednym z najcenniejszych praw człowieka; każdemu obywatelowi zatem wolno przemawiać, pisać i drukować swobodnie z zastrzeżeniem, że za nadużycie tej wolności odpowiadać będzie w wypadkach, przewidzianych przez ustawę.

Art. XII. Zabezpieczenie praw człowieka i obywatela stwarza potrzebę władzy publicznej (aparatu przymusu), władza ta zatem jest ustanowioną ku pożytkowi ogółu, nie zaś dla korzyści osobistej tych, którym została powierzona.

Art. XIII. Celem utrzymania władzy publicznej i ponoszenia wydatków na administrację niezbędnym jest podatek powszechny; musi być on równo rozdzielony między wszystkich obywateli w miarę ich środków.

Art. XIV. Wszyscy obywatele mają prawo bezpośrednio lub przez swych przedstawicieli stwierdzać zachodzącą potrzebę podatku powszechnego, swobodnie zezwalać nań, jako też określać jego wysokość, wymiar, sposób ściągania oraz czas trwania.

Art. XV. Społeczeństwo ma prawo żądać od każdego urzędnika publicznego zdania sprawy z jego czynności urzędowych.

Art. XVI. Społeczeństwo, w którym rękojmie praw człowieka nie są zabezpieczone ani podział władzy nie jest ustalony, nie ma Konstytucji.

Art. XVII. Ponieważ własność jest prawem nietykalnym i świętym, przeto nikt jej pozbawionym być nie może, wyjąwszy wypadek, gdy potrzeba ogółu, zgodnie z ustawą stwierdzona, niewątpliwie tego wymaga, a i to tylko pod warunkiem sprawiedliwego i uprzedniego odszkodowania.

Pytania pomocnicze:

- Które artykuły deklaracji zostały złamane, gdy król Ludwik XVI i królowa Maria Antonina zostali ścięci na gilotynie?
- Które artykuły uważasz za uniwersalne?
- Czy w świetle deklaracji Ludwik XVI jako zwykły obywatel (takim stał się po detronizacji – nazywano go obywatelem Kapet) powinien odpowiadać za swoje rządy?

4. Przemówienie Robespierre'a w Konwencie po ustanowieniu Republiki

Nie ma tu żadnego procesu. Ludwik nie jest wcale oskarżonym, wy nie jesteście sędziami. Zadaniem waszym nie jest wydanie wyroku za lub przeciw człowiekowi, tylko podjęcie środków ocalenia publicznego, wykonanie aktu przezroczności narodowej. Jakiej decyzji domaga się zdrowa polityka, by scementować tworzącą się republikę? By głęboko schować w sercach pogardę dla królestwa i ogłuszyć wszystkich stronników króla... Ludwik był królem, a została ustawiona republika. Wielkie pytanie, które was zaprzata, jest rozstrzygnięte tymi kilkoma słowami. Ludwik został zdetronizowany przez swe zbrodnie; Został więc skazany, albo republika nie została wcale ustanowiona. Proponować wytoczenie normalnego sądowego procesu Ludwikowi XVI to zakwestionować samą rewolucję. W rzeczywistości, jeśli Ludwik może być jeszcze przedmiotem procesu, Ludwik może być uwolniony, jest on być może niewinny, ale jeśli Ludwik może być uznany za niewinnego, co stanie się z rewolucją? Jeśli Ludwik jest niewinny, wszyscy obrońcy wolności stają się oszczercami.

Król Ludwik XVI w liście do swojego obrońcy Chretien Guillaume Lamoigne de Malesherbes

Nie robię sobie złudzeń: niewdzięcznicy którzy mnie zdetronizowali, nie zatrzymają się w pół drogi. Musieli by za bardzo czerwienić się, mając swą ofiarę stale przed oczyma. Oczekuje mnie los Karola I i moja krew popłynie, będę w ten sposób pokarany za to, że nigdy takiej nie przelałem.

Anonimowy przeciwnik rewolucji

Nie ma już we Francji ludzi, są tylko okoliczności.

Pytania pomocnicze:

- a. Jak Robespierre uzasadnia wyjęcie króla spod prawa? Czy w jego przemowie dominują argumenty czy populistyczne hasła?
- b. Spróbuj wyjaśnić znaczenie słów Ludwika o nieprzelanej krwi.
- c. Do czego odnosił się komentarz zamieszczony na końcu?

Lekcja nr 4

WIEDZA O KULTURZE

Temat: Upiorny domek dla lalek, czyli o scenografii do spektaklu pt. „Maria Antonina. Ślad Królowej” w reżyserii Wojciecha Farugi.

Lekcja przeznaczona dla uczniów szkół średnich.

Lekcja opiera się na analizie oprawy scenicznej spektaklu, tzn. dekoracji, scenografii i rekwizytów wykorzystywanych w przedstawieniu Teatru Polskiego w Bydgoszczy pt. „Maria Antonina. Ślad Królowej.”

Cele zajęć:

Uczeń:

- prezentuje własne przeżycia wynikające z kontaktu z dziełem sztuki
- stosuje i utrwała podstawowe pojęcia z zakresu poetyki
- rozumie pojęcie oprawy scenicznej i jej związek z obowiązującymi w danej epoce konwencjami teatralnymi
- interpretuje znaczenie przedmiotów umieszczonych w przestrzeni scenicznej
- uzasadnia swoje zdanie
- prezentuje własne przeżycia związane z odbiorem tekstu kultury

Formy pracy:

- jednostkowa
- grupowa

Drogi uczenia się:

- poprzez przyswajanie
- poprzez odkrywanie
- poprzez działanie
- poprzez przeżywanie

Metody:

- poszukująca (metoda problemowa, dyskusja)
- podające (pogadanka, element wykładu)
- aktywizujące (burza mózgów)

Czas trwania: 45 min.

Tok zajęć

Przed wejściem do teatru rozdaj karty pracy nr 1 i poproś o ich wypełnienie po spektaklu.

I. CZĘŚĆ WSTĘPNA

1. Rundka „bez przymusu” – „W spektaklu „Maria Antonina. Ślad królowej” najbardziej podobało mi się / zaskoczyło mnie...” – swobodne wypowiedzi uczniów
2. Nauczyciel poleca uczniom przeczytanie tekstów (J. L. Styan, fragment wstępu do „Współczesny dramat...”; T. Kantor, „Metamorfozy. Teksty o latach 1938-1974”; J. Szajna, „Teatr ciągłego przeobrażania się”) – załącznik nr 1

II. CZĘŚĆ WŁAŚCIWA

1. Jaką funkcję pełni w teatrze scenografia? Jakie relacje zachodzą między postacią sceniczną a przedmiotem?

Przykładowa odpowiedź:

- Wszystko co znajduje się na scenie ma znaczenie, rekwizyt może mieć charakter umowny, wieloznaczny; scenografia jest znakiem – komunikatem

2. Sformułuj problem: Jak oceniacie scenografię do spektaklu? Co poszczególne części scenografii mówią o bohaterach i jak budują sensy w spektaklu?

Przykładowe odpowiedzi:

- scenografia monumentalna, rozbudowana, wielopiętrowa – przypomina pałac albo dom dla lalek
- kilka pięter, schody, ruchome komnaty – miejsce tętniące życiem, zamieszkałe przez dużą grupę ludzi, ciągły ruch, brak intymności

- symultaniczność scen rozgrywających się na różnych poziomach
- basen pośrodku sceny – luksus, przepych, bogactwo, fanaberia, zachcianka
- piękne kostiumy wprowadzające w klimat epoki
- ruch sceniczny – przypomina ruch lalek – kukietek, w tym akrobacje Marii Antoniny
- muzyka – współczesna, innym razem zainspirowana stylem barokowym, co podkreśla nastrój spektaklu

III. PODSUMOWANIE:

Co o inscenizacji mówi reżyser spektaklu, który pełnił również rolę scenografa?

Making of spektaklu „Maria Antonina. Ślad Królowej” reż. Wojciech Faruga
www.youtube.com/results?search_query=maria+antonina+śląd+królowej

Zadanie domowe

Napisz recenzję spektaklu „Maria Antonina. Ślad Królowej” w reż. Wojciecha Farugi, uwzględniając wiedzę o scenografii zdobytą na lekcji.

Bibliografia:

Brudnik E., Muszyńska A., Owczarska B., „Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie”, Kielce 2000.

Hausbrandt A., „Rozmowy z ludźmi teatru : inscenizatorzy”, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1973.

Kantor T., „Metamorfozy. Teksty o latach 1938-1974”, Księgarnia Akademicka, Kraków 2000.

Majchrowski Z., Mrowcewicz K., Sitarz P., Szwarcman D., „Człowiek – twórca kultury”, Stentor, Warszawa 2003.

Encyklopedia szkolna WSiP. Literatura. Wiedza o kulturze, red. Makowiecki A., Warszawa 2003.

„Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury”, red. Janusz-Sitarz A., Universitas, Kraków 2006.

Styan J. L., „Współczesny dramat w teorii i scenicznej praktyce”, Ossolineum, Wrocław 1997.

Opracowała: **Joanna Tokarewicz**

Karta pracy nr 1

1. Co Cię zainteresowało w inscenizacji spektaklu „Maria Antonina. Ślad królowej” w reżyserii Wojciecha Farugi. Zwróć uwagę na:
 - scenografię
 - kostiumy
 - dobór aktorów i ich grę
 - muzykę i choreografię
2. Jakie uczucia towarzyszyły ci podczas spektaklu?
3. Jakie refleksje wzbudził w tobie spektakl?

Załącznik nr 1

Rozpowszechnia się coraz bardziej przekonanie, że nie można oddzielić sposobu pisania dramatów od typu teatru, dla jakiego były przeznaczone. Tak jak nie można zaprzeczyć wzajemnemu oddziaływaniu pisarza i inscenizatora (tym terminem określam wszystkich, którzy biorą udział w przygotowaniu spektaklu: aktorów, reżyserów, operatorów światła i scenografów) (...)

Historia teatru to dzieje rebelii i reakcji: nowe formy zastępują stare, stare zaś tworzą niezbywalną podstawę do pojawienia się nowych. Lecz stosowane przez nas terminy: realizm, symbolizm itd. Niezbyt wiernie oddają kształty przemian, do jakich faktycznie doszło na scenie i dramacie. Trudno znaleźć je także w teoriach dramatu czy w manifestach modnych ówczesnie trendów. Pozostaje żmudne badanie codziennego życia sceny. (...) Trzeba zajrzeć do egzemplarzy suflerskich, do scenariuszy, partytur i projektów inscenizacji, do notatek i uwag krytyków, do wywiadów i pamiętników. Tylko wtedy dowiemy się, co się naprawdę zdarzyło.

Powtarzając słowa znanego historyka sztuki E. H. Gombricha, powiedzieć można, że dramat czerpie swoje początki z naszych reakcji na świat, a nie z samego świata.(...) Istota tajemnicy dramatycznej wizji tkwi bowiem w jej „stylu”, w tym jak widzi świat dramatopisarz, aktorzy i widzowie. Trzeba przyjąć, że styl to jeden z tych składników, jakie powinny łączyć dramat z jego realizacją, skoro jest on warunkiem sine quo non teatralnej komunikacji.

J. L. Styan, Wstęp do: J. L. Styan, „Współczesny dramat w teorii i praktyce scenicznej”.

Terminy „oprawa sceniczna”, „dekoracja”, „scenografia” stają się w nowym teatrze nieużyteczne i niepotrzebne. Są bowiem rozgraniczeniem. To wszystko, co kryje się pod tymi terminami, powinno łączyć się z całością teatralną aż do jakiegoś całkowitego rozpuszczenia w ogólnej materii scenicznej. Nie powinno być oddzielnie zauważalne.

Stosunek pomiędzy aktorem a „tym czymś”, co było ongiś „dekoracją” czy rekwizytem, powinien być nierozzerwalny (...)

Teatr, o którym mówię, wykreślił już dawno pojecie „dekoracji”, która jest ilustracją sztuki. Są to najgorsze tradycje teatru. Dekoracja nie musi, a nawet nie powinna spełniać jedynie funkcji lokalizacji, obojętnie w jakiej formie: konstruktywistycznej, surrealistycznej, ekspresjonistycznej, symbolicznej, naturalistycznej czy poetyckiej. Ma funkcje o wiele ważniejsze i ponętniejsze: lokalizacja emocji, konfliktów i dynamiki akcji. Może w ogóle nie istnieć wchłonięta przez ekspresję i ruch aktora, zastąpiona przez światło lub dzieła sztuki, obraz lub rzeźbę, posiadające walory autentyczności [...]

Tadeusz Kantor, „Metamorfozy. Teksty o latach 1938–1974”.

Reżyseria i plastyka są tu jednością niepodzielną, całością, która się uzupełnia.[...] Zanika tu dekoracja na rzecz plastyki wyobraźniowej, komponowanej i reżyserowanej za pomocą przedmiotów uczestniczących w akcji, a nawet ingerujących w nią. Tak pojęta scenografia przestaje mieć cechy dekoracji, fragmentu architektonicznego, stając się materią procesu teatralnego. Nie wynika ona z didaskaliów autora, lecz stanowi wartość autonomiczną, „przestrzeń wyrazu”. Nie opisuje miejsca i czasu akcji, a posługuje się konkretnym przedmiotem, częstokroć już gotowym, uczestniczącym w działaniu teatralnym. [...]

Wyjęty z naturalnego tła przedmiot może stać się tu „dekoracją-znakiem” lub też częścią owej przystosowanej przestrzeni. Posługiwanie się przez aktora w grze przedmiotem-partnerem, odmiennym od rekwizytu z teatru obyczajowego, jest podporządkowane jedności intelektualno-formalnej przedstawienia-manifestacji. Obiektywną prawdę przedmiotu stanowi tu jego zastosowanie i urzeczywistnienie w działaniu, a nie jego nazwa. [...] Ubrania aktorów odbiegają tu od codziennych strojów i twarzowych sukienek. Kostiumy zróżnicowane swobodnie tworzywem (juta, papier, plastik, cerata itp.)i doбором elementów (jak: puszki od konserw, maski gazowe, pudełka itp.) sięgają budowanej przez aktora postaci (a nie: roli) i nie określają jej w sensie stylu epoki, ale według nadrzędnych treści i zadań.

Józef Szajna, „Teatr ciągłego przeobrażania się”, za Andrzej Hausbrandt, „Rozmowy z ludźmi teatru. Inszenizatorzy”.

Biogramy

Daria Sobik

absolwentka Kulturoznawstwa na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach i Wiedzy o Teatrze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Animatorka kultury, pedagogka teatru, realizatorka cykli edukacyjnych dla młodzieży, takich jak „Teatroczytanie”, czy „Mikro-pokoje” związanych z literaturą i teatrem. Reżyserka czytań performatywnych i twórczyni projektów promujących polską dramaturgię współczesną. Współtwórczyni działań performatywnych w ramach Street Art Festival. Była asystentką przy spektaklu „Korń, kobieta i kanarek” w reżyserii Remigiusza Brzyka. Od września 2017 pracuje jako dramaturg w Teatrze Polskim im. Hieronima Konieczki w Bydgoszczy.

Anna Nakielska-Kowalska

doradca metodyczny w Miejskim Ośrodku Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, nauczyciel języka polskiego i wiedzy o kulturze w VI Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy. Autor programów do języka polskiego i wiedzy o kulturze dla autorskich klas w Liceum Ogólnokształcącym w Nowem, w II Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy i w VI Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy. Organizator konferencji naukowych i metodycznych oraz czterech edycji Festiwalu Literatury Przeczytani (we współpracy z Miejskim Centrum Kultury w Bydgoszczy). Realizacja projektów: Zdolni znad Brdy, Teatroteka, Droga do teatru. Autorka publikacji metodycznych skierowanych do nauczycieli.

Aleksandra Szmelter

nauczycielka języka polskiego w VII Liceum Ogólnokształcącym w Bydgoszczy, inicjatorka autorskich klas humanistycznych w Siódemce, autorka projektu Laboratorium kultury, Nocy Humanisty. Uczestniczka Teatroteki przy Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych w Warszawie, opiekun Koła Teatralnego Siódemka, egzaminator i weryfikator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku.

Zbigniew Kruszyński

absolwent historii Uniwersytetu Gdańskiego, od 2001 roku nauczyciel w Państwowym Zespole Szkół Muzycznych w Bydgoszczy, gdzie uczy historii i wiedzy o społeczeństwie. Jest koordynatorem zespołu ogólnokształcącego Klasy Talentów PZSM. Aktywnie działający pedagog, inspirujący młodzież do kreatywnego podejmowania wyzwań. Nie stroni od innowacji – organizuje lekcje teatralne, zajęcia z grupami rekonstrukcyjnymi, gry miejskie. Autor i realizator „Escape room – sprawa tajna Rubinsteina”, współtwórca projektu „Bydgoskie odłony baroku” oraz młodzieżowej sesji naukowej w ramach Roku Feliksa Nowowiejskiego.

Joanna Tokarewicz

nauczycielka języka polskiego i wiedzy o kulturze w Państwowym Zespole Szkół Muzycznych im. A. Rubinsteina w Bydgoszczy. Wychowawczyni Klasy Talentów, w której realizuje autorski model nauczania. W swojej szkole podejmuje liczne zadania interdyscyplinarne o charakterze artystycznym (np. Pasja; Dwaj panowie M, Romeo i Julia). W roku szkolnym 2014/15, wraz z uczniami, wzięła udział w projekcie Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych Teatroteka o charakterze artystycznym i edukacyjnym. Egzaminator Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku.

dyrektor **Łukasz Gajdzis**
zastępca dyrektora **Anna Kosmala**
główny księgowy **Jacek Grabarczyk**
dramaturg **Daria Sobik**
kierowniczka działu artystycznego **Bernadeta Fedder**
kierowniczka działu promocji i sprzedaży **Agnieszka Hanyżewska**
dział promocji i sprzedaży **Michał Gąsiorowski, Magdalena Kołata,**
Marietta Maciąg, Aleksandra Rzęska, Agnieszka Sondej, Paulina Wenderlich
aktorzy i aktorki **Paweł L. Gilewski, Mirosław Guzowski, Marian Jaskulski,**
Damian Kwiatkowski, Alicja Mozga, Emilia Piech, Jerzy Pożarowski,
Michalina Rodak, Małgorzata Trofimiuk, Jakub Ulewicz,
Małgorzata Witkowska, Marcin Zawodziński
inspicjenci **Hanna Gruszczyńska, Adam Pakieła, Maria Walden**
sekretariat **Marta Pierzchalska**
koordynatorka programu Struktury Kultury / pedagog **Karolina Sosińska**
główna specjalistka ds. pracowniczych oraz BHP **Krystyna Müller**
zastępca głównego księgowego **Joanna Kraszewska**
specjalistka ds. płac **Elżbieta Cieślak**
księgowe **Jagoda Sternal, Joanna Szewe**

kierownik działu techniczno-gospodarczego **Waldemar Gracz**
zastępca kierownika ds. gospodarczych **Beata Waszak**
specjalistki ds. techniczno-gospodarczych **Maria Skora, Kazimiera Szramka**
kierowniczka pracowni krawieckiej **Ewa Stańska**
krawcowe **Alina Tadych, Aldona Włoch**
kierownik pracowni elektroakustycznej **Robert Łosicki**
elektrycy-oświetleniowcy **Łukasz Jara, Damian Wesołowski,**
Marek Wilk, Eugeniusz Wiśniewski
akustycy **Leszek Drygas, Krzysztof Kroschel**
brygadzysta obsługi sceny **Artur Ekwiński**
montażysty sceny **Jarosław Andrysiak, Andrzej Kotowski, Jarosław Kubiński,**
Mariusz Pawlikowski, Roman Pietrzak, Marcin Należyty
rekwizytorzy **Eugeniusz Baranowski, Wiesław Mitoraj**
garderobiane **Olga Betańska, Jadwiga Kamińska, Katarzyna Wysocka**
fryzjer **Michał Boroń**
ślusarze-montażyści **Jarosław Andrysiak, Andrzej Kotowski,**
Krzysztof Pawlak, Witold Włoch
kierowca-zaopatrzeniowiec **Bożena Lange**
konserwator **Zbigniew Czerniak**

Teatr Polski im. Hieronima Konieczki
al. Adama Mickiewicza 2, 85-071 Bydgoszcz

sekretariat: E tp@teatrpolski.pl T 52 339 78 13 F 52 339 78 20

Informacja o biletach: E bilety@teatrpolski.pl www.teatrpolski.pl
T 52 339 78 18 M 885 607 090 F 52 339 78 40

Kasa główna / info: al. Adama Mickiewicza 2
(główne wejście od ul. 20 stycznia 1920 r.)

Czynna od poniedziałku do piątku 14.00-19.00

oraz w soboty, niedziele i święta trzy godziny przed spektaklem.

**teatr polski
bydgoszcz**

www.teatrpolski.pl